

Justín Popovič o úpadku modernej Európy (Prvá časť)

Lucia Laudoni

2. februára 2024 ✝ *Cirkev História*

Poznáte rozprávku *Kráska a zviera*? To sú ale čudné otázky! Ako deti sme pri pohľade na romantický tanec nevinnej devy a chlpatého monštra ani nedýchali.

Nejaký hlboko veriaci režisér (existuje taký?) by sa mohol pohrať s metaforami a precediť známy príbeh cez kresťanské sito. *Omissis omittendis* to pôjde.

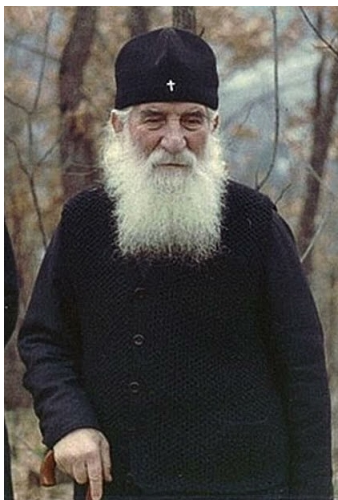
Povedzme, že zakliate zviera je Európa – potrestaná za svoje mamonárstvo a pýchu. Cudná a skromná dievčina by mohla predstavovať pokánie a vieru, ktorá vráti Európe stratenú ľudskú tvár.

Pokánie - trest alebo liek?

Zvuková podobnosť latinských slov *paenitentia*, *poenitentia* (pokánie) a *poena* (trest) vedie k záveru, že pokánie je vlastne trestom, železnými okovami vôle. Tak to ale nie je, *poena* a *paenitentia* nie sú v latinčine príbuzné. Pokánie je v prvom rade druhom terapie, hojením hlbokkej rany, ktoré má rôzne fázy a nebýva príjemné.

Pokánie naordinoval postmodernej Európe aj srbský filozof Justín Popovič, *stella sapientiae* s akademickými skúsenosťami z Atén, aj z Oxfordu.

Narodil sa v roku 1894 v juhosrbskom meste Vranje. Krajinu svätého Sávu neprestal milovať, ani keď mu nositelia komunistických kosákov, obrazne povedané, chceli podrezať krk. Utrpenie jeho evanjeliové cnosti ešte znásobilo.

Otec Popovič dal postmodernej kultúre verbálnu facku.

Zrdoj: youtube.com

Popovičovo literárne dedičstvo podľa vyjadrenia odborníkov zahŕňa viac než štyridsaťtisíc (!) normostrán. Dielo tohto všestranného kňaza, archimandritu Čelijského monastiera, homiletika a profesora pravoslávnej dogmatiky si postupne získalo aj pozornosť akademikov z iných konfesií.

Katolícka recepcia

Hlavným predstaviteľom rímskokatolíckej recepcie Popovičovho myšlienkového odkazu je profesor Thomas Bremer, špecialista na východné cirkvi na Katolíckej teologickej fakulte v nemeckom Múnsteri. Bremer v roku 1990 obhájal dizertačnú prácu venovanú ekleziológii Justína Popoviča, v ktorej si všima jeho hermeneutické východiská.

Bolo by samozrejme možné zobrať si do rúk červenú ceruzku scholastiky a vyškrtnúť z Popoviča všetko, čo protirečí západnej *ars recte credendi*. Bremer, ako sám dodáva, sa kritickému prístupu nebráni, ale dáva pozor, aby s burinou nevytrhol aj slnečnicu.

Siahnime teraz po zelenej fixke a v diele pravoslávneho antiekumenistu podčiarknime všetko, čo môže otvoriť oči prispatej katolíckej moli, spokojne si hoviacej v dúhovom šatníku.

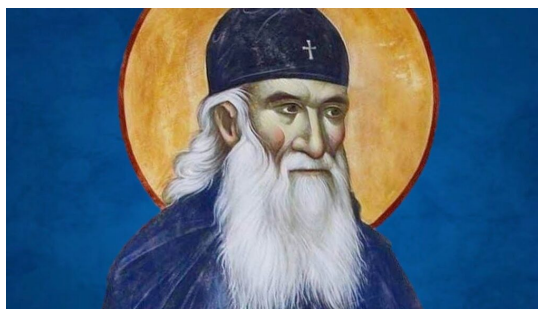
Čítal aj marxistické pamflety

Optimum quidque rarissimum est – to najlepšie je najzriedkavejšie. Českojazyčná antológia z diela Justína Popoviča *Člověk, Bohočlověk a církev* (vydal Pavel Mervart, 2022) sa v záplave komerčných knižných titulov stratila ako náušnica v jazere. Kto chce, ten tú perlu vyloví.

Skutočnosť, že prekladateľom a editorom tejto publikácie je luterán, vyvolá v tradične veriacom katolíckom čitateľovi búrku otáznikov. Obavy sú namieste, hoci knihe z odbornej stránky nič nechýba.

Netreba však zabúdať, že nenávisť k pápežskému úradu je ako elektrický plot, ktorý zhromažďuje (inak nezmieriteľné) sekty a sektičky do spoločného košiara. Orthodoxný Grék bude „štekať“ na ikonoboreckého kalvína, že pochoval patristickú synkritiku. Keď však príde reč na kristonosné poslanie rímskej katedry, prestanú si skákať do vlasov a *unisono* zahrmlia – *sedes bestiae*.

Je to aj prípad otca Popoviča? Ani on nezostal imúnny voči antirímskemu vírusu. V úvodnom elaboráte k jeho filozoficko-teologickej syntéze, s ktorou sa *carissimus lector* bližšie zoznámia na stránkach citovanej knihy, nájdeme tvrdenie, že srbský učenec pravdepodobne čerpal svoje poznatky o rímskej Cirkvi z marxistických brožúr, ktoré kolovali Balkánom a Ruskom. Ako potom môžeme dúfať v jeho objektivitu?

Srbská cirkev ho kanonizovala, jeho spisy však stále nie sú preskúmané.

Zdroj: youtube.com

Tri dúšky jedu

Klamstvo je zradný koberec, na ktorom sa človek pošmykne, ani nevie ako. Aj ten najkrajší koberec však jedného dňa príde o svoje farby. Popovičova diagnostika dechristianizovanej Európy je ako supersilný vysávač, ktorý „vezme do laty“ koberec aj podlahu.

Justín Popovič (v roku 2010 svätorečený Srbskou pravoslávnu cirkvou) sa kritike sekularizovaného Západu venoval v celom rade textov. Esej *Svätosávovská filozofia kultúry* (názov odkazuje na duchovný príklad najväčšieho srbského askétu s modrou krvou svätého Sávu, pozn. naša), publikovaná v roku 1953, nestráca nič zo svojej prorockej aktuálnosti.

Z Európy sa stalo *castrum doloris*. Monumentálny smútočný katafalk. Problém európskeho človeka v Popovičovom myslení teda nie je problémom politickým, ani sociálnym. Je to problém religiózny, alebo inak, bohoľudský.

Otcovi Justínovi sa podarilo identifikovať tri tragické omyly postmodernej zombie, ktorá si vo svojej pýche myslí, že nikdy nezomrela (a ani nezomrie) – autodeifikácia (sebazbožšťovanie v kontraste k byzantskému teologickému konceptu *theosis*), „kulturománia“ (Popovičov neologizmus zložený zo substantív kultúra a mánia) a idolatria. Ochutnať z týchto verbálnych muchotrávok býva osudné.

Na cintoríne kultúr

„Keďže niet Boha, som bohom ja sám,“ približuje zmýšľanie moderného Prometea, narážajúc na Nietzscheho ideologickú bohovraždu. Vražda Boha nevyhnutne vedie k sebadeštrukcii (Judášov prípad). „Ak je dnes niekto ateistom, tak vedz, že pokiaľ bude dôsledný, zajtra bude anarchistom a pozajtra nihilistom,“ varuje archimandrita Justín.

Homo hodiernus „zápolil s matériou, ale nedokázal ju poľudštiť,“ konštatuje, preto „je spútaný hmotou a redukovaný na jej úroveň.“ Srbský hľadač Pravdy tu obsírnejšie vysvetlil známe pravidlo, že človek sa stáva tým, čo miluje.

S tým úzko súvisí Popovičova teória „kulturománie“. Tá je vo svojej podstate karikatúrou autarkie, sebestačnosti človeka. „Kulturománia“ je nebezpečnejšia než konzum, primárne útočiaci na našu pudovú stránku.

Neologizmus „kulturománia“ v myšlienkovvej sústave Justína Popoviča predstavuje fabriku na idoly. „Takmer každý predmet kultúry sa stal modlou, preto je naša doba predovšetkým dobou modlárskou. (...) Európa netrpí ateizmom, ale polyteizmom, netrpí nedostatkom bohov, ale nadbytkom bohov.“

V starom Ríme poznali zásadu *pede suo metiri* – merať sa vlastnou stopou. Žiť po svojom. V našom storočí to znamená – žiť podľa svojich idolov. Vezmite mladým ľuďom ich technologické modly. Zabijú najprv seba a potom aj nás. Popovič v tomto kontexte vysoko oceňuje Dostojevského výrok: „Chcem ísť do Európy a viem, že idem na cintorín.“

Keby opustil schizmu, dokázal by viac.

Zdroj: youtube.com

Svätosávovská filozofia života

Páter Popovič je mysliteľom kontrastov. Keď hovorí o čiernej, nezabúda analyzovať bielu. Tam, kde je mínus, hľadá aj plus. Stačí iba správne rátať.

Protikladom západnej „kulturománie“ je svätosávovská filozofia života. Slávny Srb ju opisuje v rovnomennom diele z roku 1953.

Hlavným znakom svätosávovskej duchovnej tradície je teocentrizmus (meradlom všetkého je Bohočlovek Kristus), synergia Stvoriteľa a stvorenia („Boh tvorí skrze človeka, človek tvorí Bohu a pre Boha“) a rovnováha medzi materiálnymi a nemateriálnymi darmi („Kristovho človeka veci neovládajú, on ovláda veci“). Tento *modus vivendi* by nebol mysliteľný bez prikrytia sa prikrývkou milostí, ktoré duša nadobúda v Cirkvi.

„Pre európskeho darwinisticko-faustovského človeka je hlavnou vecou v živote sebazáchova,“ konštatuje pravoslávny dogmatik, a dodáva: „Pre Kristovho človeka je to sebaobetovanie. Prvý hovorí – obetuj druhých pre seba. Kresťan hlása – obetuj seba pre druhých.“ Pravdivosť tohto výroku sme pocítili na vlastnej koži počas nedávnej pandémie, ktorá zamaskovala ústa a odmaskovala charaktery.

Popovičova záľuba v kontrastnej rétorike sa prejavuje napríklad v jeho axióme, že západný svet je svetom vzájomne nekompatibilných antagonizmov, ktoré ak nebudú odstránené, explodujú ako vulkány. Vieme, že spíme na sopke nihilizmu? Prečo nám jej láva pripadá ako neškodný teplý kúpeľ?

Dejiny ako pašie

„Východný Albert Velký“ sa vo svojich úvahách opiera o názory vplyvného pravoslávneho hierarchu s ostrým filozofickým perom Nikolaja Velimiroviča. (Velimirovičovi sme venovali [tento článok](#)).

Oboch mužov spájalo byzantské duchovné *πλήρωμα* a nelútostná kritika európskeho sekularizmu, ktorý sa pod maskou zvyšovania životnej úrovne postupne udomácňoval v rurálnych oblastiach Balkánu so „zaostalými“ konškými povozmi a starčekmi s fľaškami rakije.

Byzantská kultúra vyorala v Srbsku hlbokú brázdú.

Zdroj: Alexandar Cocek / commons.wikimedia.org

Z Velimirovičovho literárneho korpusu Popovič preberá prirovnanie novovekých dejinných období k jednotlivým etapám Pánovho utrpenia. Osemnásťte storočie je tak storočím Pilátovým. Osvietenstvo a slobodomurárstvo odsúdilo Krista na smrť a umýva si ruky v štýle „ja nič, ja muzikant“.

Devätnáste storočie s Nietzscheho *Ja-Sagung* patrí Kajfášovi. *Dominus* je znova ukrižovaný. Nemecké operné fanúšičky odpadávajú z Wagnerovho *Gesamtkunstwerku*, ktorý hviezdí v divadle, nie v chráme. Lenže pre stredovekého človeka bola syntézou všetkých umení svätá liturgia (čo je zrejme dôvodom, prečo sa v Byzancii nevyvinula hudobná dráma v takom rozsahu, ako medzi nadšencami antiky z florentskej *Cameraty*). Liturgické slávenie vďaka živému Kristovi nikdy nezmutovalo na *théâtre pour théâtre*.

Aký epiteton vymysleli obaja srbskí náboženský filozofi pre storočie dvoch svetových vojen? Dvadsiate storočie sa odvážili nazvať „storočím synedria zloženého z pokrstených (*sic!*) a nepokrstených Židov“, s uznesením, že Ježiš je mŕtvy rozprávkový hrdina dementných babičiek drmoliacich ruženec... Toto sme chceli?

V čom sa Popovič mýlil?

Kedy naši matrikovi katolíci – ani studení, ani horúci – docenia prínos pravoslávneho svätca, ktorý sa (až na niekoľko protikatolíckych kotrmelcov) nebál nazývať veci pravými menami? Popovič po celý život veril, že pod Kristovým vedením nemôže upadnúť do bludu. *Christo duce nullo pacto errari potest*.

V pokračovaní článku preskúmame Popovičove radikálne názory na metodológiu pokoncilového ekumenizmu. Prečo II. vatikánsky koncil označil za „renesanciu mŕtvol“?

Ďalej sa pristavíme pri jeho hodnotení pápežskej neomylnosti. Tu jednoznačne zišiel z cesty a pripisoval katolíckej Cirkvi niečo, čo ona vôbec neučí. Našu stručnú introdukciiu do myslenia Justína Popoviča uzavrieme jeho imaginárnym súdom nad Európou.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/justin-popovic-o-upadku-modernej-europy-prva-cast/>